

ETELÄN ÄÄNI

GLOBALIKASVATUKSESSA

This project is funded by
the European Union

fingo

**F R A M E
V O I C E
R E P O R T !**

Toimittanut: Hanna Niittymäki

Julkaisija: Suomalaiset kehitysjärjestöt - Fingo ry

Tämä opas on tuotettu Euroopan unionin rahoitustuella. Tämän asiakirjan sisällöstä vastaa tuensaaja, eikä sen voida missään olosuhteissa katsoa heijastavan Euroopan unionin kantaa.

Sisällysluettelo

Johdanto	4
Etelän äänten määrittelyä	5
Mitä on globaalikasvatus?	6
Gloaalikasvatuksen tavoitteet	6
Gloaalikasvatuksen lähestymistavat	6
Agenda 2030 ja tavoite 4.7	8
Etelän äänten merkitys	9
Kuka edustaa etelän ääntä?	9
Kenen tarinat?	10
Kehyistäminen	10
Merkitykselliset teemat	11
Do no harm -periaate	11
Etelän äänten vahvistaminen globaalikasvatuksessa – esimerkkejä järjestöjen työstä	12
Taksvärkki ja Rauhanliitto: Etelän äänet globaalikasvatuksessa - nuoret toimijoina Sambiassa ja Suomessa	13
Lääkärin sosiaalinen vastuu: Naiset vailla vaihtoehtoja	14
Interpedia: Kenen äänellä?	15
Kesälukioseura: Rajanylittäjät	16
ETELÄN ÄÄNI -TARKISTUSLISTA	17
SOUTHERN VOICES – CHECK LIST	18
Lähteet	19

Johdanto

Gloaalikasvatus on ollut osa suomalaista yhteiskuntaa jo kymmeniä vuosia. Sitä toteutetaan kaikenikäisten kansalaisten parissa sekä virallisen koulujärjestelmän että vapaan kansalaiskasvatuksen piireissä. Yksi sen keskeisistä sisällöistä on tietoisuuden lisääminen ihmisten moninaisista todellisuuksista ja kehityskysymyksistä.

Tämän oppaan erityisenä tavoitteena on tutkia sitä, miten niin sanottua globaalia etelää edustavien ihmisten ääni pääsee kuuluviin kansalaisjärjestöjen globaalikasvatushankkeissa. Millaiset etelän edustajat tuota ääntä saattavat käyttää? Millaiset ennakoasenteet vaikuttavat siihen, miten globaali etelä tulee esitetyksi? Kenen äänellä etelästä todellisuudessa puhutaan?

Tämä opas on suunnattu kaikille, jotka työskentelevät organisaatioissa tai projekteissa, jotka käsittelevät kysymyksiä kuten köyhyys, ilmasto-oikeudenmukaisuus, ihmisoikeudet, ympäristökysymykset ja sukupuolten tasa-arvo globaalissa etelässä. Opas kutsuu järjestötoimijoita dialogiin, jonka tavoitteena on reflektoida sitä, miten globaalissa etelässä asuvien ihmisten ajatukset, kokemukset ja tieto näkyisivät paremmin suomalaisessa globaalikasvatuksessa.

Opas tarjoaa myös kansalaisjärjestöjen esimerkkejä etelän äänen sisällyttämisestä globaalikasvatustyöhön.

Oppaan lopussa on tarkistuslista, joka auttaa refleктоimaan oman työn vaikuttimia, keinoja ja tuloksia. Opas pohjautuu aiemmin julkaistuun "Enhancing Southern Voices in Global Education" julkaisuun, joka syntyi järjestöjen yhteisen dialogin tuloksena Kepan järjestämässä vertaisoppimistyöpajoissa vuonna 2013. Tuolloin mukana oli edustajia 19 eri järjestöstä.

Tätä uudistettua opasta varten järjestettiin työpaja, johon osallistui globaalikasvatuksen asiantuntijoita viidestä järjestöstä. Oppaan tarjoamat tapausesimerkit nousevat pääosin Fingon (entinen Kepa) 2017-2020 koordinoimasta Frame, Voice, Report! -hankkeesta, jota rahoitettiin Euroopan unionin tuella.

Oppaasta päätettiin tehdä uudistettu versio, koska etelän ääni, on edelleen liian vaimea.

Etelän äänen määrittelyä

Etelän ääni tarkoittaa tässä oppaassa niitä tarinoita, kokemuksia, tietoa ja asiantuntemusta, joita tuottavat sellaiset globaalia etelää edustavat ihmiset, jotka haluavat toimia oikeudenmukaisemman maailman puolesta. Tarkemmin sanottuna termi *etelän ääni* viittaa niihin ääniin, joita on vaimennettu menneisyydessä ja nykypäivänä johtuen epätasapainoisista valtasuhteista, jotka juontuvat post-kolonialistisesta asioiden tilasta. Kolonialismin perintönä niin sanottu länsimainen tieto on asetettu muun tiedon yläpuolelle.

Tässä oppaassa on päädytty käyttämään käsitettä *etelän ääni*, vaikka se on osin kiistanalainen. Globaalikasvatuksessa käytettävää käsitteistöä on jatkuvasti syytä arvioida ja kyseenalaistaa, koska sanoilla luodaan todellisuutta.

Maailmaa yksinkertaistavien vastakkainasettelujen käyttö on ongelmallista. Ei ole mielekästä jakaa maailmaa kahteen osaan kuten: pohjoinen/etelä, rikas/köyhä tai kehittynyt/kehittymätön. 2000-luvun ongelmat eivät istu tällaiseen kaksijakoisuuteen. Ilmastonmuutos, köyhyys ja ihmisoikeusloukkaukset ovat globaaleja ongelmia. Köyhiä ja rikkaita ihmisiä elää sekä niin sanotuissa kehitysmaissa että kehittyneissä maissa. Myös kehitysmaa on terminä ongelmallinen, sillä se antaa ymmärtää, että tavoiteltava kehitys olisi länsimaiden modernisaation ja teollistumisen esimerkin seuraamista.

Tässä oppaassa puhumme globaalista etelästä. Termit globaali etelä ja pohjoinen viittaavat kolonialismin ja globaalin järjestelmän synnyttämiin valtarakenteisiin. Globaali etelä ei siis suoraan viittaa maantieteen tai eteläiseen pallonpuoliskoon, vaan globaalia etelää voi olla myös pohjoisessa ja toisin päin.

Oppaan tekijät tiedostavat, että monet termit ovat aikansa eläneitä. Ne eivät ole tarkoituksenmukaisia silloin, kun halutaan tutkia kehityksen syvintä olemusta. Ei kuitenkaan voida sivuuttaa sitä tosiasiaa, että ne ihmiset ja ihmisryhmät, jotka ovat tulleet vähiten kuulluiksi elävät usein globaalissa etelässä. Jotta heidät saataisiin nimettyä, käytetään tässä oppaassa termiä *etelän ääni*.

Oppaan tekijät ottavat kuitenkin ilolla vastaan uudet ehdotukset vaihtoehtoisista käsitteistä, jotka auttaisivat kuvaamaan suhdetta etuoikeutetun ja vailla etuoikeuksia elävän ihmisen välillä. Pääpaino tässä oppaassa ei ole käsitteistön pohdinnalla vaan siinä kysymyksessä, miten marginalisoituja ääniä voidaan vahvistaa globaalikasvatuksen keinoin.

Mitä on globaalikasvatus?

Gloaalikasvatuksen tavoitteena on luoda oikeudenmukaisempi maailma. "*Gloaalikasvatus avaa ihmisten silmät ja mielet maailman toisille todellisuuksille ja herättää heissä halun toimia oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksien puolesta*", sanotaan Maastrichtin globaalikasvatuksen julistuksessa vuodelta 2002.

Gloaalikasvatus on olemukseltaan solidaarista ja sitä tehdään yhteistyössä niiden ihmisten kanssa, jotka ovat kaikkein haavoittuvimmassa asemassa esimerkiksi köyhyyden tai epätasa-arvon tähden. Solidaarisuus ei ole samaa kuin sääliminen ja avun tarjoaminen hyväntekijän positiosta käsin. Se on oman elämänpöirin kriittistä tarkastelua ja jatkuvaa arviointia siitä, miten itse ja oma yhteiskunta on vaikuttamassa epäoikeudenmukaisuuden lisääntymiseen tai vähenemiseen globaalilla tasolla.

Gloaalikasvatus edellyttää omien motiivien, asenteiden ja toimintatapojen arviointia ja tietoisempaa toimintaa globaalien oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. Gloaalikasvatus on luonteeltaan poliittista. Se tähtää sekä paljastamaan, että purkamaan niitä rakenteita, jotka tuottavat ja vahvistavat globaalia epäoikeudenmukaisuutta ja kestäättömiä elinkeinoja. Tärkeä näkökulma on myös historian tarkastelu esimerkiksi sen osalta, miten kolonialismin ajoilta periytyvät valtarakenteet edelleen pitävät yllä epätasa-arvoa.

Gloaalikasvatuksen tavoitteet

- Kehittää kansalaisten itsereflektiokykyä sekä ymmärrystä asioiden keskinäisriippuvuudesta. Saada ihmiset näkemään omat etuoikeutensa, vastuunsa ja elämäntyylinä suhteessa globaaliin maailmaan.
- Tukea ihmisten sitoutumista paikallisiin ja globaaleihin pyrkimyksiin poistaa köyhyys ja edistää oikeudenmukaisuutta, ihmisoikeuksia ja kestävää elämäntapaa.
- Muuttaa paikallisia, kansallisia ja globaaleja rakenteita niin, että epäoikeudenmukaisuus ja kestäättömät elintavat väistyvät.

Gloaalikasvatuksen lähestymistavat

Tässä luvussa esitellään neljä lähestymistapaa globaalikasvatukseen: **tietoisuuden lisääminen, toimijuus, maailmankansalaisuus ja kriittinen globaalikasvatus**. Nämä näkökulmat täydentävät toisiaan ja niitä kaikkia voi toteuttaa yhtä aikaa. Tämän erittelyn tavoitteena on tarjota tukea omien toimintojen suunnitteluun ja analysointiin.

Tietoisuuden lisääminen merkitsee tiedon tuottamista globaaleista kehityskysymyksistä kuten ihmisoikeuksista,

köyhyydestä ja ympäristökriiseistä. Tavoitteena on edistää kriittistä ajattelua ja rohkaista ihmisiä sitoutumaan itsereflektioon sen suhteen kuinka heidän elämänsä vaikuttaa globaaleihin ongelmiin. Pelkkä tiedostaminen ei riitä, vaan on toimittava. Toiminnalla tavoitellaan yhteiskuntaa, jossa kansalaiset tekevät elämäänsä koskevia päätöksiä tietoisina globaaleista keskinäisriippuvuuksista. Sellaisessa maailmassa, jota globaalikasvatus tavoittelee, ihmiset ovat halukkaita toimimaan epäoikeudenmukaisuuden ja kestävämmyyden kitkemiseksi muuttamalla omia ajatusmallejaan ja elintapojaan.

Toimijuuteen keskittyvä globaalikasvatus perustuu poliittisiin valintoihin. Tavoitteena on haastaa hegemoniset rakenteet ja valtasuhteet, jotka tuottavat globaalia epäoikeudenmukaisuutta. Toimijuuskeskeinen näkökulma haastaa kansalaiset vaatimaan oikeudenmukaisempaa maailmaa ja toimimaan sen puolesta. Se tarjoaa taitoja ja työkaluja kansalaisvaikuttamiseen, jotta hallitukset ja muut päättäjät ottaisivat vastuuta toimiansa seurauksista esimerkiksi globaalin oikeudenmukaisuuden tai kauppa-, ympäristö- ja ilmastopolitiikan suhteen.

Maailmankansalaisuuskasvatus tarjoaa uuden näkökulman kansalaisuuteen. Se rohkaisee ihmisiä näkemään itsensä koko maailman kansalaisina sen sijaan, että kansalaisuus rajoittuisi vain oman kotimaan rajojen sisälle. Maailmankansalainen ottaa vastuuta koko ihmiskunnasta ja maapallon ekosysteemistä.

Professori Vanessa Andreotti (2006)* arvioi globaalikasvatusta postkolonialistisen teorian valossa artikkelissaan *Soft versus Critical Global Citizenship Education*. Hän painottaa sen ymmärtämistä, miten kukin saattaa hyötyä epäoikeudenmukaisesta ja väkivaltaisesta systeemistä. Kriittikömmän globaalikasvatuksen seurauksena saattaa pahimmillaan korostua itsensä tunteminen tärkeäksi ja kulttuurisesti yliveritaiseksi, jolloin voi tulla entisestään vahvistaneeksi kolonialistisia rakenteita ja niihin liittyviä etuoikeuksia.

Kriittisen globaalikasvatuksen tavoitteena on Andreottin mukaan

- voimaannuttaa ihmisiä arvioimaan kriittisesti oman kulttuurinsa perintöä ja toimintatapoja, kuvittelemaan vaihtoehtoisia tulevaisuuksia ja ottamaan vastuuta teoistaan sekä päätöksistään
- vahvistaa ihmisten kykyä analysoida omaa asemaansa, toimintaympäristöään ja vallitsevia yhteiskunnallisia ja globaaleja rakenteita, oletuksia, asenteita ja valtasuhteita
- sitouttaa ihmisiä globaaleihin kysymyksiin tavalla, jolla he ymmärtävät moninaisuutta eettisesti, sekä tiedostavat asioiden kompleksisuuden ja valtasuhteiden vaikutuksen

*Andreotti, Vanessa 2006. 'Soft versus critical global citizenship education', *Policy & Practice: A Development Education Review*

Agenda 2030 ja tavoite 4.7

Syyskuussa vuonna 2015 maailman johtajat kokoontuivat New Yorkiin YK:n kestävän kehityksen huippukokoukseen. Kokouksessa hyväksyttiin kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030, jota valtioiden on määrä toteuttaa vuosina 2016-2030. Agenda sisältää 17 tavoitetta ja se on valtioita poliittisesti sitova asiakirja. Agenda 2030 rakentuu vuoteen 2015 päättyneille vuosituhattavoitteille sekä niin sanotusta Rion prosessista kumpuavalle kestävän kehityksen politiikalle.

Näkökulmaa on muutettu sellaiseksi, että entinen pohjoinen-etelä-vastakkainasettelu on jäänyt historiaan. Agendan tavoitteet heijastavat entistä enemmän sellaista maailmankuvaa, jonka mukaan elämme yhteisellä pallolla, jossa kaikilla asioilla on vahvoja keskinäisriippuvuuksia. Esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjunta edellyttää yhteisvastuuta sekä uudenlaisia yhteistyömuotoja ja kumppanuuksia.

Ongelmat liittyen kestävään tulevaisuuteen ovat siis maailmanlaajuisia. Ongelmia on lähestyttävä globaalisti ja yhteisvastuullisesti. Se tarkoittaa, että jokainen meistä on sekä kehityksen toimija että kohde. Olemme jokainen vastuussa globaalien ongelmien ja niiden ratkaisujen tunnistamisesta. On syytä käydä tasa-arvoista dialogia kaikkien globaalikasvatuksen toimijoiden kesken ympäri maailman. Sekä etelän että pohjoisen asiantuntijuus ja ideat pitää huomioida jokaisessa aloitteessa, joka pyrkii edistämään globaalia oikeudenmukaisuutta.

Meille globaalikasvattajille erityisen merkittävä osa agendaa on tavoitteen numero neljä "Hyvä koulutus" alakohta 4.7. Se kuuluu näin: *"Varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kaikki oppijat saavat kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot esimerkiksi kestävästä kehityksestä ja kestäviä elämäntapoja, ihmisoikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa, rauhan ja väkivallattomuuden kulttuurin edistämistä, maailmankansalaisuutta, kulttuurien monimuotoisuuden sekä kulttuurin osuutta kestävässä kehityksessä arvostavan koulutuksen kautta."* Olemme tärkeässä roolissa edistämässä tämän tavoitteen toteutumista.

Etelän äänten merkitys

Monet kehitykselliset agendat on luotu globaalissa pohjoisessa tutkijoiden, päättäjien ja muiden toimijoiden aloitteesta. Pohjoinen kehitystietämys on ollut etuoikeuksiin perustuvaa ja sitä on melko sokeasti pidetty kaikin tavoin pätevänä ja universaalina pitkän aikaa.

Tämä yleistävä ja virheellinenkin tapa hahmottaa maailmaa on vaikuttanut sekä yhteistyöhön globaalien etelän kanssa, että globaalikasvatustyöhön Suomessa ja muualla globaalissa pohjoisessa. Samaan aikaan, kun olemme antaneet ymmärtää, että tuomme esiin sorrettujen ihmisten tarinoita, olemme puhuneet heidän puolestaan ja vaimentaneet heidän omia ääniään.

Jotta voisimme väittää tekevämme kriittistä ja globaaliin eriarvoisuuteen pureutuvaa globaalikasvatusta, meidän täytyy pysähtyä ajattelemaan asioita uudestaan. Kenen tarinat me todella teemme näkyviksi?

Kuka edustaa etelän ääntä?

Etelän ääniä on monenlaisia. Ääni voi kuulua syrjäisessä kylässä asuvalle ihmiselle, jolla ei ole mitään yhteyksiä ulkomaailmaan, mutta se voi kuulua myös korkeasti koulutetulle ammattilaiselle, joka elää yhdessä globaalien etelän moderneista suurkaupungeista.

Etelän ääntä voivat edustaa myös sellaiset ihmiset, joilla on vahvat suhteet globaaliin pohjoiseen. Etelän ääneen edustaja saattaa vieraila säännöllisesti pohjoisessa tai jopa asua siellä. Nämä moninaiset vaihtoehdot vaikuttavat suuresti siihen, millainen ääni etelästä kuuluu.

Yksi globaalikasvatuksen vaaroista on oletus siitä, että kuka tahansa globaalista etelästä voi edustaa etelän ääntä. Se, että on kotoisin globaalista etelästä, ei itsestäänselvästi tarkoita että ihminen välittäisi globaalista oikeudenmukaisuudesta. Esimerkiksi sellainen etelän edustaja, joka on hyötynyt korruptoituneesta hallinnosta, ei välttämättä välitä maansa tavallisten kansalaisten asemasta.

Gloaalikasvatuksen toimijoiden, olivat he kotoisin pohjoisesta tai etelästä, pitäisi reflektoida jatkuvasti omia motiivejaan ja arvojaan ja sitä miten ne konkretisoituvat globaalikasvatustoiminnassa.

Gloaali etelä tai pohjoinen eivät ole mikään yksi yhtenäinen kokonaisuus. Jokainen maanosa, valtio tai kylä koostuu moninaisista ihmisistä ja ihmisryhmistä, joiden elämät kietoutuvat sosiaaliin, taloudellisiin ja poliittisiin konstrukti-

oihin ja historiaan. Jokainen yksilö niin etelästä kuin pohjoisesta edustaa omia näkökulmiaan ja arvojaan suhteessa globaalikasvatukseen. Työväenluokkainen lapsi kertoo luultavasti maailmasta aika erilaisen tarinan kuin varakkaan perheen lapsi, vaikka he olisivat kotoisin samasta kaupungista tai kylästä. Samoin esimerkiksi tutkijoilla tai ruohonjuuritason työntekijöillä saattaa olla hyvin erilaisia näkökulmia globaaliin oikeudenmukaisuuteen, vaikka he edustaisivat samaa maata. Tarina on yhtä tärkeä riippumatta siitä kuka sen kertoo. Keskeistä on, että globaalikasvattajat tiedostavat, että jokaisessa yhteisössä on lukuisia keskenään erilaisia tarinoita. On siis tarpeen osata laittaa jokainen ääni, tarina ja tiedonmurunen oikeaan kontekstiin.

Kenen tarinat?

Ihmiset, jotka ovat todellisuudessa eläneet niissä ympäristöissä ja olosuhteissa, joista halutaan välittää tietoa, ovat itsestään selvästi niitä, joiden ääntä kannattaa kuulla. Monet ihmiset, jotka tekevät Suomessa globaalikasvatusta ovat sitä mieltä, että kaikkein antoisinta on ollut saada yhteys globaalin etelän edustajaan ja kuulla tarinoita hänen aidoista kokemuksistaan.

Miten murtaisimme stereotyyppioita? Ne vaikuttavat vahvasti ajatustapoihimme. Stereotyyppiat saattavat kummuta alitajunnastamme ja toistamme niitä edes tiedostamatta sitä itse. Etelän äänen voimistaminen globaalikasvatuksessa parhaimmillaan inspiroi meitä aivan uudella tavalla ajatteluun ja auttaa purkamaan yleisiä stereotyyppioita. Pitää kuitenkin olla tarkkana sen suhteen, etteivät etelän äänet luo uusia stereotyyppioita vanhojen tilalle. Täytyy siis olla koko ajan tietoinen niistä realiteeteista, joita kyseinen etelän ääni edustaa. Jokainen yksilö etelästä on ainutlaatuinen ja edustaa lopulta vain omaa tarinaansa. Tämän takia on tärkeää tuoda esiin yhtä lailla positiivisia kuin negatiivisiakin näkökulmia erilaisista etelän todellisuuksista pohjoisen ihmisille ja kontekstualisoida tarinat tarkasti kohdeyleisölle.

Kehyistäminen

Asioilla on kehykset kuten tauluillakin. Ne rajaavat sen, missä valossa ja mistä näkökulmista asiat näytettyvät. Tutkija Miriam Vossen on määritellyt viisi erilaista tapaa kehystää oma globaalikasvatushanke. Jo suunnitteluvaiheessa kannattaa olla tietoinen siitä, mitä näistä kehyksistä haluaa edistää.

1. Edistyskehys (Progressive frame)

Kehitys globaalissa etelässä on edennyt "laiskasti". Ihmisten siellä pitää kuroa välimatkaa umpeen verrattuna edistykseen pohjoiseen. "Pohjoinen armeliaasti auttaa etelää taloudellisesti ja tarjoaa asiantuntemustaan".

1. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden -kehys (Social Justice frame)

Köyhyys johtuu epäoikeudenmukaisuudesta ja epätasa-arvosta. Jokaisen ihmisen pitää saada säilyttää arvokkuutensa. Yhteyksien ihmisten välillä tulisi perustua solidaarisuuteen ja aitoon tunteeseen siitä, että ollaan "samaa väkeä".

2. Yhteinen maailma -kehys (The Global Village frame)

Olemme kaikki samassa veneessä ja meillä on yhteinen vastuu planeetastamme. Sellaisia asioita kuten ilmastomuutos, vesivarat tai ruokaturva ei voi ratkaista vain omien valtion rajojen sisäpuolella. Köyhät ihmiset globaalissa etelässä kärsivät eniten näistä globaaleista haasteista.

3. Syyllisyyskehys (Blame Us frame)

Rikas väestö aiheuttaa harmia köyhälle väestölle. Rikkaat maat ovat aiheuttaneet ja ylläpitävät edelleen globaalin etelän ongelmia. Etelän asia eivät muutu parempaan suuntaan ellei "pohjoinen" muutu.

4. Uhrikehys (Victim frame)

Köyhät ihmiset ovat ilman omaa syytään vajonneet kurjuuteen. Heiltä puuttuu kaikki ihmismäisen elämän perusedellytykset. Köyhillä ei ole mahdollisuutta muuttaa elämäänsä. He ovat avuttomia ja viattomia. Rikkaissa herää sympatia ja he haluavat auttaa.

Merkitykselliset teemat

Etelän äänet ovat tärkeitä, koska ne tekevät globaalikasvatustyöstä merkityksellisempää. Etelän ulkopuolelta tulevat toimijat, eivät välttämättä osaa huomioida sitä, mitkä ovat keskeisiä ja merkityksellisiä teemoja globaalin etelän ihmisten kannalta. Yhteiskunnat ja yhteisöt ovat nykypäivänä jatkuvassa muutoksessa. Siksi myös etelästä tuotettua tietoa on päivitettävä jatkuvasti. Ihmiset joilla on kontakteja tai jotka elävät niissä yhteiskunnissa, joista halutaan välittää tietoa ovat avainasemassa ajantasaisen tiedon hankinnassa. Kun on määritelty sekä etelän että pohjoisen edustajien tarpeet voidaan alkaa keskittyä oleellisiin sisältökysymyksiin.

Do no harm -periaate

Gloaalikasvatuksessa, kuten myös kehitysyhteistyössä, on erityisen tärkeää noudattaa Do no harm -periaatetta. Gloaalikasvatuksessa etelän äänen käyttäminen tuo tarinaan vahvuutta, mutta on myös otettava huomioon vastuukysymykset. On syytä varmistaa kaikin tavoin se, että omat hyvää tarkoittavat toiminnat eivät vahingossakaan aiheuta vahinkoa haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille. Gloaalikasvatuksesta puhuttaessa tällaisia harmeja tai vahinkoja voisivat olla esimerkiksi negatiivisten stereotyyppien vahvistaminen, etelän toimijoiden oman äänen vaimentaminen tai oman valtaposition ja erinomaisuuden vahvistaminen tai haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten (esimerkiksi lasten) yksityisyyden loukkaaminen.

Se, ettei oma globaalikasvatustoiminta aiheuta vahinkoa globaalissa etelässä ei vielä riitä. On pystyttävä parempaan. On pyrittävä ymmärtämään syvällisesti sitä kontekstia, jossa toimii ja omien toimien vaikutusta kyseiseen kontekstiin. Oma toiminta on oikeutettua vain, jos sillä tarkan analyysin jälkeen näyttää olevan positiivisia vaikutuksia ja tällöin näitä positiivisia vaikutuksia kannattaa yrittää vahvistaa maksimaalisesti.

Etelän äänten vahvistaminen globaalikasvatuksessa

– esimerkkejä järjestöjen työstä

Itsereflektio on tärkeä aloituspiste globaalikasvatushankkeelle. On syytä analysoida omaa positiotaan ja kontekstiaan ja pohtia kriittisesti sitä, mikä vaikutus niillä on siihen, miten suhtaudumme globaalin etelän edustajiin ja maailmaan. Onko meillä jotain sellaisia oletuksia, jotka pitäisi karistaa harteilta ennen kuin alamme työskennellä globaalin etelän edustajien kanssa? Jokainen organisaatio ja sen edustama konteksti on omanlaisensa. Sama tapa vahvistaa etelän ääntä ei sovi kaikille. Ei ole syytä laittaa paremmuusjärjestykseen niitä tapoja, joilla etelän ääntä saadaan voimistettua. Tapa etelän näkökulmien vahvistamiseksi pitää valita organisaation tavoitteiden ja resurssien mukaisesti.

Seuraavissa tapausesimerkeissä tuodaan esiin erilaisia käytännön tapoja etelän äänen voimistamiseksi ja muutoksen mahdollistamiseksi. Tapauksissa tuodaan myös esiin ilmenneitä haasteita.

Vuosina 2017-2020 toteutetuissa Frame, Voice, Report! -hankkeissa oli erityisenä tavoitteena vahvistaa etelän ääntä.

TAKSVÄRKKI JA RAUHANLIITTO: Etelän äänet globaalikasvatuksessa - nuoret toimijoina Sambiassa ja Suomessa

Hankesuunnittelu lähti käyntiin dialogilla Taksvärkin vanhan kumppanijärjestön sambialaisen Barefeetin kanssa. Barefeetia ja Taksvärkkiä yhdistivät toimiminen nuorten kanssa nuoria kuunnellen. Toista suomalaista kumppania Rauhanliittoa ja Barefeetia taas yhdistivät draamamenetelmien käyttö työssään. Hanke alkoi Skype-puheluiden avulla yhteisiä teemoja ja näkökulmia määritellen. Sambialaiset kumppanit toivoivat teemaksi tyttöjen ja naisten oikeuksia. Ne päätettiin ottaa keskiöön. Barefeetin työntekijät ryhtyivät keräämään haastatteluja nuorilta. Tavoitteena oli saada haastatteluja sekä erityyppisissä haavoittuvassa asemassa kadulla eläviltä nuorilta, että sellaisilta, jotka olivat jo päässeet elämässään eteenpäin ja toimivat itse aktiivisesti epätasa-arvon vähentämiseksi. Haastateltaviksi haluttiin eri ikäisiä, erilaisissa tilanteissa eläviä ja eri sukupuolia edustavia nuoria. Näin varmistettiin taustamateriaalin moniäänisyys. Näistä elämäntarinoista muodostettiin myöhemmin pohja Rauhankoulun prosessidraamatarinalle, johon luotiin kaksi päähenkilöä ja lukuisia muita henkilöitä, joiden tarinoihin yhdistettiin haastatteluissa esiin tulleita asioita.

Sambialaiset asiantuntijat Barefeetista saapuivat Suomeen kuukaudeksi. Vierailun aikana he kiersivät Suomea Taksvärkin kouluvierailuilla. Toisena keskeisenä työtehtävänä oli ideoida Sambiaan sijoittuvaa prosessidraamaa yhdessä suomalaisen hanketyöntekijän kanssa.

Hankkeen tavoitteena oli saada Suomen koululaiset tarinallisuuden ja draaman kautta kiinnostumaan Sambiasta ja sukupuolten tasa-arvosta. Tärkeä tavoite oli myös oppia ymmärtämään epätasa-arvon juurisyytä ja innostaa koululaisia toimintaan.

Huomionarvoista hankkeesta:

- Vaikka "etelän äänen" kuulumiseen kiinnitettiin hankkeessa materiaalin keruu- ja tuotantovaiheessa erityistä huomiota, niin lopulta suomalainen ohjaaja toteuttaa draamatyöpajat, jolloin "ääni" ei kuulu täysin autenttisenä.
- Etelän kumppanin aineistossa tuli esiin sellaisia sisältöjä, jotka eivät sopineet suomalaisissa kouluissa käytettäviiin draamatarinoihin, kuten raiskaukset ja muu väkivalta.
- Prosessidraama on aina kuvitteellinen, vaikka se pohjautuu tositarinoihin. Ryhmälle on tärkeää tähdentää, että kyseessä on vain yksi tuhansista tarinoista.
- Draamatyöpajojen rooliharjoituksissa oli mukana monenlaisia ihmisiä, sekä rikkaita että köyhiä, jotta saatiin painotettua Sambian moninaisuutta.
- Osana draamatyöpajoja esitettiin video, jossa sambialaiset nuoret kertovat kansalaisvaikuttamisestaan sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi.

LÄÄKÄRIN SOSIAALINEN VASTUU: Naiset vailla vaihtoehtoja

Lääkärin sosiaalinen vastuu (LSV) sai ulkoministeriön globaali- ja viestintäkasvatustukea sekä Frame, Voice, Report! -EU-tukea kahteen hankkeeseen, joiden toiminnot limittyivät osin keskenään ja tukivat monin tavoin toisiaan. Molemmat hankkeet käsitelivät tyttöjen ja naisten seksuaaliterveyttä globaalisti. Toisessa hankkeessa toteutettiin pääosin niin sanottua etelää edustavien asiantuntijoiden kirjoittama blogisarja, joka julkaistiin Kansan Uutisissa sekä seminaari yhteistyössä THL:n kanssa. Toinen hanke sisälsi etelän asiantuntijoiden luentokiertueen, joka jalkautui yliopistollisiin sairaaloihin ympäri Suomen, sekä sarjan videoluentoja, joiden tallenteita käytetään jatkossakin terveydenhoitoalan ammattilaisten koulutuksissa. Luentokiertueen esiintyjät olivat lääkäreitä Irakista, Intiasta, Brasiliasta ja Burundista. Lisäksi yksi esiintyjistä oli vammaisaktivisti Keniasta.

Etelän kumppanit olivat alusta asti mukana hankkeen suunnittelussa, ja heillä oli päävastuu teemojen määrittelemisestä. Kumppanit löytyivät sekä omien suhteiden että suomalaisten yhteistyöjärjestöjen kuten Vammaiskumppanuiden, Suomen Gynekologiyhdistyksen ja Kättilöliiton kautta.

Niiden asiantuntijoiden kanssa, jotka saapuivat Suomeen luennoimaan muodostettiin tiiviimpi yhteistyö ja suunniteltiin tulevia hankkeita.

Hankkeiden tuotokset saatiin leviämään laajasti, koska luentokiertue toteutettiin useissa Suomen kaupungeissa ja useat hankkeen tuotokset jäivät elämään virtuaalisessa muodossa verkkoon.

Hankkeen kohderyhmiä olivat erityisesti terveydenhuollon ammattilaiset ja opiskelijat, kehitysyhteistyötoimijat Suomessa sekä osin suuri yleisö.

Huomionarvoista hankkeessa:

- Koska hankkeen teemat olivat monilta osin monimutkaisia ja ongelmakeskeisiä, oli huolena stereotyyppien vahvistuminen tietystä maista. Tätä torjuttiin esimerkiksi siten, että blogeissa keskityttiin esittelemään ratkaisuja ongelmiin.
- Hankkeen asiantuntijat olivat lähes yksinomaan etelän edustajia.
- Lääkäreille suunnatun luentokiertueen irakilainen lääkäri puhui paljon kansalaisaktivimistaan eli hän tarjosi samaistuttavan roolimallin suomalaisille lääkäreille monipuolisesta toimijasta.
- Suurelle yleisölle suunnatuissa blogeissa panostettiin kielellisesti helppoon luettavuuteen, vaikka kirjoittajat olivatkin lääketieteen ammattilaisia.
- Hankkeiden kuvamateriaali esittelee mittavan määrän moninaisia aktiivisia asiantuntijoita etelästä.
- Kahden luentovieraan kanssa suunniteltiin kehitysyhteistyöhankkeet, jotka edistävät hankkeissa käsiteltyjä aiheita: vammaisten naisten seksuaaliterveyttä Keniassa ja tyttöihin ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä Intiassa. Kumpikin hanke sai UM:n rahoituksen neljäksi vuodeksi.

INTERPEDIA: Kenen äänellä?

Kenen äänellä -hanketta lähdettiin alusta alkaen toteuttamaan yhteistyössä nepalilaisen järjestön kanssa, jonka tavoitteena on lapsityövoiman vähentäminen. Katmandussa järjestettiin seminaari, jossa oli mukana valokuvaaja, toimittaja ja hanketyöntekijä Suomesta sekä paikallisen median ja järjestöjen edustajia. Seminaarissa tutustuttiin toisten ajatuksiin erityisesti lasten ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten esittämistavoista mediassa. Matkan aikana koottiin hankkeen viestintää ja opetusmateriaaleja varten videohaastatteluja monenkirjavasta joukosta nepalilaisia toimijoita.

Hankkeen tärkeänä tavoitteena oli esitellä nepalilaiset aktiivisina toimijoina oman yhteiskuntansa haasteiden ratkaisemisessa. Lisäksi haluttiin tuoda esiin tietoa lapsityövoimakysymykseen liittyvistä positiivisista saavutuksista.

Toinen teema hankkeessa oli eettisen viestinnän pohtiminen kontekstissa, joka käsittelee haavoittuvassa asemassa olevia lapsia. Järjestössä on tehty vuosia työtä sen eteen, että viestintää kehitettäisiin jatkuvasti lapsen oikeuksia vahvistavaan suuntaan ja pois perinteisestä auttajadiskurssista.

Kenen äänellä? -opetusmateriaalin keskeinen idea on oikeastaan sama kuin tämän oppaan. Oppaassa käsitellään videoiden ja harjoitusten avulla sitä, miten etelän ääni eri yhteyksissä pääsee kuuluviin. Kohderyhmänä olivat Suomen yläkoululaiset ja toisen asteen opiskelijat.

Huomionarvoista hankkeessa:

- Hankeviestintä keskittyi nepalilaisten asiantuntijuuden esittelemiseen.
- Fokus oli positiivisen muutoksen kuvaamisessa.
- Videolle otettiin mukaan 16-vuotias lapsityöläinen, vaikka tätä mietittiin pitkään. Lopulta kuitenkin pidettiin tärkeänä, että hän sai kertoa elämästään omalla äänellään.
- Hankkeen toimijat pitivät harmillisena sitä, että esimerkiksi kouluhallinnon kehittyminen lapsen oikeuksia edistävään suuntaan ei ole yhtä "myyvä" tarina kuin yksittäisen lapsen tarina.
- Opetusmateriaalissa pohditaan muun muassa sitä onko eettistä käyttää viestinnässä vuosia vanhoja kuvia lapsista, joiden elämäntilanne on saattanut täysin muuttua.

KESÄLUKIOSEURA: Rajanylittäjät

Rajanylittäjät-hankkeelle oli ilmeinen tarve, joka oli tullut esiin Kesälukioseuran toimintaan osallistuneiden maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden ja nuorten huomioista sekä eri tutkimustuloksista ja median kirjoituksista viime vuosina.

On selvää, että pakolaisina maahan tulleilla on Suomessa pulaa samaistuttavista roolimalleista. Tutkimukset kertovat myös, että maamme ammattikasvattajat ja opinto-ohjaajat ovat taipuvaisia ohjaamaan pakolaistaustaisia ja yleisesti-kin maahanmuuttajataustaisia nuoria kohti melko kapeaa ja tietyllä tavoin suuntautunutta ammattialavalikoimaa. Tutkimukset kertovat myös karua kieltä pakolaistaustaisten koulupudokkuudesta. Perhetausta on myös keskeinen tekijä sen suhteen, mille alalle nuori ohjautuu.

Rajanylittäjät-hanke keräsi pakolaisena Suomeen tulleiden nuorten aikuisten, enimmäkseen korkeakoulutettujen, tarinoita. Osa tarinoista tuotettiin kirjallisessa muodossa ja neljästä tarinasta tehtiin videot.

Hankkeen kohderyhminä olivat opinto-ohjaajat, joille järjestettiin seminaari, sekä pakolaistaustaiset nuoret, jotka saivat tarinoiden ja videoiden välityksellä sekä innostavia roolimalleja, että tietoa laajemmasta ammattivalikoimasta. Toissijaisena kohderyhmänä voidaan pitää keitä tahansa valtaväestön edustajia, jotka tarinoiden kautta tutustuvat aktiivisiin ja monialaisiin uussuomalaisiin.

Hankkeessa tuotettiin myös artikkelit opinto-ohjaajien ja opettajaopiskelijoiden julkaisuihin. Tarinoiden ja videoiden lisäksi maahan muuttaneiden ihmisten ääni kuului projektissa myös seminaarin asiantuntijapuheenvuoroissa ja artikkeleissa.

Huomionarvoista hankkeessa:

- Tässä hankkeessa "etelän ääni" kuului diasporan edustajien suusta.
- Etenkin videolla esiintyvät nuoret rikkovat ammatinvalinnoillaan myös perinteisiä sukupuolirooleja.
- "Rajanylittäjät" saivat itse määritellä, miten haluavat tarinansa kertoa. Pääfokus oli urapolussa. Jotkut toivat esiin myös kokemaansa syrjintää.
- Tarinoiden markkinointia kohdennettiin esimerkiksi eri kieliryhmille Facebookissa.
- Hankkeen tuotokset ovat ajattomia, joten niitä voi hyödyntää pitkään stereotyyppien purkamisessa ja roolimallien tarjoamisessa opinto-ohjauksen yhteydessä kouluissa ja oppilaitoksissa.

ETELÄN ÄÄNI -TARKISTUSLISTA

- **ARVOPERUSTA:** Perustuuko työsi ihmisoikeuksiin ja lapsen oikeuksiin? Voiko materiaalisi julkaiseminen vahingoittaa haavoittuvassa asemassa eläviä? Mikä on motiivi materiaalisi julkaisulle?
- **STEREOTYPIOIDEN PURKU:** Esitetäänkö etelää edustavat ihmiset asiantuntijoina, aktiivisina toimijoina ja yllättävissäkin rooleissa ja konteksteissa? Hälventääkö hankkeesi sukupuoleen, ihonväriin, uskontoon tai muuhun ominaisuuteen liitettyjä negatiivisia tai normatiivisia stereotyyppioita? Kertooko hankkeesi elämästä sekä maaseudulla että kaupungeissa?
- **OSALLISTAMINEN:** Ovatko hankkeen etelän kumppani tai kumppanit mukana suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa? Korostuuko työssäsi globaalin etelän näkökulma vai pohjoisen näkökulma? Ketkä ovat äänessä?
- **KUVAT ja VIDEOT:** Keitä ihmisiä kuvissa ja videoilla esiintyy? Onko valinnat tehty tietoisesti ja kohdettaan kunnioittaen ja arvostaen? Mitä tietoa ihmisistä välittyy, mikä jää piiloon? Varmista että kuvatekstit tukevat kuvan tulkintaa. Varmista, että kaikki materiaalisasi esiintyvät ihmiset ovat antaneet aktiivisen suostumuksensa ja ovat tietoisia materiaalin tarkoituksesta ja näkökulmasta.
- **TAUSTOITUS:** Tarkista faktat ja taustoita konteksti. Minkälaista yhteiskunnallista keskustelua hankkeen teemoista kumppanimaissasi käydään? Miten käsittelet eri maiden todellisuuksia materiaalisasi? Älä yksinkertaista.

fingo

FRAME
VOICE
REPORTI

SOUTHERN VOICES – CHECK LIST

VALUE BASE: Is your work based on human rights and the rights of the child? Could publishing your material potentially hurt people living in vulnerable situations? What is your motive for publishing the material?

BREAKING DOWN STEREOTYPES: Are people representing the South shown as experts, active members of society, also in surprising roles and contexts? Does the project attempt to fade negative or normative stereotypes linked with gender, colour, religion or other characters? Does your project display life in both the countryside and cities?

PARTICIPATORY APPROACH: Are your Southern partners involved in project planning, implementing and evaluation? Do your activities emphasize views of the global South or the North? Who are the ones speaking?

PICTURES AND VIDEOS: Who are the people shown in your pictures and videos? Have you chosen them consciously, respecting and valuing the individuals? What information is conveyed, what remains hidden? Make sure that the captions you use support the interpretation of the pictures. Make sure that every person shown in your materials have given an active consent to and are aware of the meaning and viewpoints of the material.

BACKGROUND INFORMATION: check every fact carefully and give background to the context. What kind of public discussion is going on of your project's themes in the partner countries? How do you address the various realities of these countries in your material? Make sure not to simplify matters.

fingo

FRAME
VOICE
REPORT!

Lähteet:

[Lasten tarinat ja kuvat kehitysviestinnässä – eettisten kysymysten muistilista, Interpedia.](#)

[Oppimateriaalit ajan tasalle -muistilista, Fingo](#)

[Enhancing Southern voices in global education, Kepa](#)

[Frame, Voice, Report! toolkit](#)

Suomalaiset kehitysjärjestöt – Fingo

www.fingo.fi

fingo

F R A M E
V O I C E
R E P O R T !

